

Кирилу Кириловичу Грищенку — 75 років!

9 серпня виповнилося 75 років Кирилу Кириловичу Грищенку — відомому українському соціологу, одному із фундаторів соціології управління в Україні, спеціалісту у сфері соціально-економічних проблем розвитку українського суспільства, котрий упродовж 17 років був ученим секретарем Інституту соціології НАН України.

Кирило Кирилович народився у скрутні воєнні часи — 1941 року в Ясній Полянці в сім'ї військового лікаря. Весь воєнний час мама виховувала його одна й очікувала і вірила, що батько повернеться з війни. Її надії справдилися. Саме місце народження — Ясна Поляна, батьківщина Л.М.Толстого — сформувало певне коло інтересів. Кирило Кирилович є по лінії матері нащадком Толстих, тому його інтерес до життя великого письменника досі не вщухає. А тоді, у повоєнні роки, йому пощастило бути знайомим з особистим секретарем Л.М.Толстого Валентином Федоровичем Булгаковим, який ділився з Кирилом Кириловичем своїми спогадами про класика російської та всесвітньої літератури.

Але молодого, дужого і вродливого юнака цікавили не лише література й історія. У Тульській області в той час був на належному рівні розвинений велоспорт, яким він і захопився так сильно, що в результаті наполегливих тренувань і виступів на змаганнях став Майстром спорту.

Вибір вищого навчального закладу для Кирила Кириловича був очевидний — Тульський педагогічний інститут ім. Л.М.Толстого. Він його закінчив 1964 року, одержав диплом з відзнакою за спеціальністю російська мова і література. Однак час вносить свої корективи: уже в період навчання він замислився над тим, щоби здобути другу професію. Тому 1960-го всту-

пив до Московського інституту народного господарства ім. Плеханова за спеціальністю економіст, а в 1966 році закінчив його.

У 1965 році Кирило Кирилович переїхав до Києва, де одразу почав працювати у відділі наукової організації управлінської праці та діловодства ЕНДІ Держплану УРСР. Перспективний молодий співробітник вже наступного року одержав направлення до аспірантури. Проте він вступив не в економічний ВНЗ, а в Інститут філософії АН УРСР, позаяк серйозно зацікавився саме соціальними та філософськими аспектами управління.

В Інституті філософії в той час працювали такі видатні вчені, як П.В.Копнін, М.В.Попович, С.Б.Кримський, В.П.Іванов, В.С.Горський та ін. Це був період розквіту української філософії та зародження соціології. В.П.Чорноволенко, Л.В.Сохань, В.Л.Оссовський та інші вчені стояли біля “колиски” нашої науки. К.К.Грищенко у 1970 році захистив кандидатську дисертацію “Взаємовідносини керівника і підлеглих як соціально-етична проблема” і був прийнятий на посаду молодшого наукового співробітника у відділ філософських проблем психології.

Уже 1972 року Кирило Кирилович стає старшим науковим співробітником, а 1975-го йому присуджують відповідне наукове звання. Завдяки численним публікаціям та високому авторитету серед співробітників він у 1975 році стає керівником проблемної групи з питань етики відділу етики та естетики Інституту філософії, а в 1979-му — завідувачем відділу соціально-психологічних проблем управління.

Це була доба плідної й захопливої роботи. Зароджувалася “заводська” соціологія, проводилися обстеження підприємств, де необхідно було перебудувати систему управління відповідно до рекомендацій учених. Під керівництвом К.К.Грищенка у відділі розроблялося одночасно кілька науково-дослідницьких тем: “Соціально-психологічні чинники оптимізації управлінської діяльності в умовах АСУ”, “Соціальні та соціально-психологічні чинники вдосконалення трудової дисципліни, методів і стилю керівництва у виробничих колективах Чорноморського суднобудівного заводу”, “Соціально-психологічні чинники оптимізації управлінської діяльності”, “Розроблення системи комплексного стилю трудової поведінки працівників ЧСЗ”, “Дослідження соціальних чинників, що впливають на ефективність роботи середньої ланки управління та цехів Київського авіаційного виробничого об’єднання”, “Соціальні чинники стимулювання праці в умовах економічного експерименту”. Відділ став висококваліфікованим творчим колективом, що дістало відображення в колективних монографіях і безлічі статей. Монографії К.К.Грищенка “Соціальне управління й АСУ” (у співавторстві), “Людський чинник інтенсифікації виробництва”, “Соціальні аспекти економічної реформи” і в наш час не втратили своєї актуальності та корисності.

Кирило Кирилович керував аспірантами, які успішно захищалися. Причому щоразу керівництво Інституту філософії обґрунтовувало призначення кандидата наук науковим керівником кандидатських дисертацій тим, що він є провідним фахівцем із соціально-психологічних проблем управління в Україні, а докторів наук з цього напрямку немає.

Як провідний фахівець із соціологічних проблем управління виробництвом К.К.Грищенко об'їздив усю Україну з лекціями, часто виступав на підприємствах і був лектором товариства “Знання”. В його особистій справі зберігаються численні подяки за прочитані ним лекції.

Кирило Кирилович працював в Інституті соціології з перших днів його заснування — від 1990 року. Спершу він очолював відділ соціальних проблем управління, а потім, після зміни структури інституту, був завідувачем сектору соціальних механізмів ринкового регулювання відділу соціології ринкової економіки.

Наприкінці 1994 року з інституту на роботу до Секретаріату Верховної Ради перейшов учений секретар Е.О.Афонін. Валерій Михайлович Ворона, директор нашого інституту, довго умовляв Кирила Кириловича посісти цю посаду. Говорив, що це не надовго, мовляв, невдовзі підшукаємо когось іншого, що такої досвідченої людини, як Кирило Кирилович, поки не знайти, що якщо не він, то хто ж... Одне слово, Кирило Кирилович погодився виконувати обов'язки ученого секретаря тимчасово... Як потім вочевиднилося — на 17 років.

Перше десятиліття для Інституту соціології було часом його становлення й утвердження, часом труднощів і перемог, часом боротьби за наукове визнання і, елементарно, за будівлю, в якій він зараз розташований. Як писав сам К.К.Грищенко, “Інститут є академічною установою, що ефективно працює, постійно розширює діапазон дослідницької діяльності, посилює свій вплив на практику державного будівництва і створення в Україні демократичного громадянського суспільства. Поєднуючи традиційні й новітні форми роботи, Інститут прагне не тільки зберегти свій науковий і кадровий потенціал, а й примножити його. Цінність і значущість роботи Інституту полягає, зокрема, в тому, що на цей час зібрано і нагромаджено величезний і унікальний емпіричний матеріал про стан та спрямованість соціальних процесів в Україні, отримано об'єктивну інформацію, здатну послугувати науковим підґрунтям для ухвалення державних рішень щодо стабілізації соціально-економічного та політичного життя в Україні”¹. Кирило Кирилович разом з дирекцією та завідувачами відділів Інституту доклав до цього титанічних зусиль. Він був дипломатом нашого інституту у відносинах з Президією Академії наук, Відділенням історії, філософії і права, приймав виважені рішення, шукав і знаходив вихід у непростих ситуаціях.

Багато в чому завдяки зусиллям К.К.Грищенка на посаді ученого секретаря вже до 2010 року — до двадцятилітнього ювілею Інституту соціології — можна було стверджувати, що “соціологія в Україні стала невіддільною частиною світової соціології. Українська соціологія набула статусу самостійної науки, її роль у розв'язанні соціальних проблем є загально визнаною. З'явився справжній шанс надолужити відставання у рівні розвитку порівняно зі світовими напрацюваннями. Лідерство ІС НАНУ у вітчизняній соціології незаперечно як за об'єктивними кількісними показниками, так і з огляду на високий рівень фундаментальності та органічного поєднання розроблення

---

¹ Грищенко К. 10 років Інституту соціології НАН України // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2000. — № 4. — С. 11.

теоретико-методологічних і концептуальних засад із проведенням загальнонаціональних емпіричних досліджень”¹.

Кирилові Кириловичу дивовижним чином вдавалося поєднувати складну й відповідальну роботу ученого секретаря із науковою діяльністю. Він публікував статті в часописах, був незмінним автором у збірці “Українське суспільство: моніторинг соціальних змін”.

Кирило Кирилович — людина творча, толерантна і доброзичлива щодо своїх колег і товаришів. Принциповий у спірних питаннях, він, утім, поважає думки інших. Він вельми чуйний, готовий вислухати, порадити й прийти на допомогу у скрутних життєвих ситуаціях.

Шановний Кириле Кириловичу! Ми, Ваші колеги, щиросердно вітаємо Вас і бажаємо міцного здоров’я, сил, енергії та натхнення для активного творчого життя.

---

¹ Грищенко К. 20 років Інституту соціології НАН України // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2010. — № 3. — С. 13–14.